

БҮРЯД УНЭН

Бүгдэд аярадай газетэ



1921 оной декабрин 21-нээ гарана

Республикын ажалай үдэр

Эрхэ намартаа үндэр ургаса хурягын түлөө газар ажалтаднай мүнөө үедэ юу хэжэ, хэр хүдэлмэрилжэ байнаби Газаран хурьдэ элдэ, тариха оньһон түхээрлэгүүдэ ямарар бэлдэхэнһэнэ ажалтайн ажалта дундадаг гэжэ. Ушар тимһээ манай штагнабэш корреспондент В. ШИР-ДАРМАЕВАЙ «Мир» колхозой МТМ-эе дагша Георгий Гауринвич БЕЛЬСКИТЭЙ хэһи хөөрлөө толилхомнай.

Заһабарилгань удаарна

— Колхозойтайн механизаторнууд хабарайнга таригтада оньһон техникээ, түхээрлэгүүдээ хэр бэлдэхэжэ байнаби! — Ушөөл ехэ юумэн хэгдэжэ үрдүгдөөгүй. Борнойнууднай гүйсэд заһабарилгандай, 12 культуратор, 24 саялхэ, МТЗ болон ДТ түхэлэй хоёр-хоёр трактор мэлэн болгодожо табигданхай. Мүнөө болотор нимэ ажал хэгдэнхэй даа.

— Мүнөө хэһи ажалла шаарманат. Үнгэрэгшэ жэлдэ эхэ ажал хэгдэнхэн болон гүй — хураггүй эхэ ааб даа. Хэды хоморшье һаа, энэ жэлэй-хитэй сасуулхадэ, запасной частаар хангалта дээрэ һэн. Хоёрдохор, үнгэргүй байгаа гэжэ ааб даа. Мухар-Шэбэрэй дунда хургуулин аха классай хурагтад борнойнуудымнай заһабарилла. МТМ-эй хүдэлмэрилшэд Сергей Николаевич Покатилон Сергей Михайлович Корженков хоёр орво оньһото түхээрлэгүүдээ бэлдэхэнэ. Трактористнууд өһөлдөө бригадингаа гэшүүдтэй хамнажа, тракторнуудаа заһабарилла.

— Запасной частынуудаар хэр хангадана гэжэбтэй! — Намай балай һайн юумэ дуудлагаа болонхойшо. Икшэ тимһэн хүүнүүдэ элэгжэл байдга хэбэрлэгшэ, К-700 түхэлэй нэгжшэ тракторнай заһабарилгатай байһаар. Нэгэ «Кировская» орой мототгүй. Тэднине заһабарилга зүйлүүдэе олоогүй һаа, б тракторай гурбанниг ху-



«Байгал» гэжэ хүрлэсалай ажамын һаалишан Нина Батуева Доржиева үнгэрэгшэ жэлдэ харууһалжа байһан үеэһи соһоо онсо шалгарба. Ажамын мэдэжэ һаалишан байгша ондошье туйлаһан энэ амжалтае дэбтахаар эхэнхэй. УРАГ ДЭЭРЭ: Н. Б. Доржиева. С. БАЛДУЕВАЙ фото.

ФЕВРАЛЬ БОЛОТОР ХҮЛЭЭХЭНЬ

Байгша оной январин 29-дэ медицинһин хүдэлмэрилгэшэд бүһалгаа хэһи гээд гээтэдэ мэдээсэ һэмди. Энэ хэмжээ ябуулга бүхэ Росси соо хараалагданхай байгаа юм. Тээд энэ асуудал турган зуура зүбшгэдэжэ, энэ үдэр бүһалгаан болобогүй. Тус асуудал ойлгуулхын медицинһин хүдэлмэрилгэдэй профсоюзай рескомой түрүүлэгшэ В. М. Маланова хандабади.

— Урмадэр Россин Президентин захиралта ерээ. Тэрээн соо медицинһин хүдэлмэрилгэшэдэй салингы февралин 1-һээ ушөө 45 процентээр нэмэгдэхэ. Декабрин 1-һээ тэдэнэй салин 90 процентээр нэмэгдэхэ һэн. Харин мүнөө ушөө нимгээр хангалдаг гэжэ. Тингээшэ байгша оной нэгдэхэ кварталда хүн оной элүүрше хангалтада үгэһэн мунгэн хангалтатай гэжэ тоолохо байнаби. Энэ хэжэ хэбэрлэхэ кварталда мэдэгдүүдэй салин баһал нэмэхэр хараалагдана. Тэрэһэн түбэрлэнтэй хангалтае үргэдэхэе зүбшгөдөжэ. Манай республикын талаһа Министруудай Советэй тогтоолой проект бэлдэгдэхэ, бизнэстэй хамта зүбшгэдэжэ байна. Хэрбээ тэрэһэй һайнаар бэлдүүлэгдүүдэй һави, февраль һарада бүһалгаа дахин хэжэ юм. Мүнөөдөө бүһалгаа хэжүүдэй гэхэн шидэхүүдэй республикын элүүрше хамгаалгын бүхэ эмхинүүдэй элэгдэхэ. М. САНДАНОВ.

ХЭДЫ ХЭРЭГТЭЙБ?

Бурядай ССР-эй Профсоюзудай советэй секретарат «Эгээн бага хэрэглэгын бюджет тухай» асуудал хараба. Энэ асуудалы хүдэлмэрилгэшэдэй инстантын бүлэг бэлдэжэ, профсоюзай секретариатад тавигдаа юм. Ажалтайга тэбтэй мүнөө үедэ һара соо ажалууһын тула 1987 түхэрэг хэрэгтэй болохо гээд энэ абтаһан тогтооло соо хэлэгдэнэ. (1992 оной январин 2-ой байдлаар).

Ажал гаргашануудһаа энэ мунгэн бурданаби! Эдэе зоолдо (тамхинэй зүйлтэй) 1300 түхэрэг гаргашалагдахо болоно. Эдэе зоолой бэш бүхэдэ юумэндэ, эм домдо 437,5 түхэрэг гараха, Тэрэһэн элбэг хангалтада бүхэдэ 231 түхэрэг гаргашалагдахо болоно. Энээн соонь транспорт, хэлэе холбоон, соёлой, гэр байрын-коммунальһа, хүүгэдэй саад гэжэ мэтэ түбэрэн орно. Налог болон бусад түбэрэгдэ 19 түхэрэг оруулагдаа. Энээнэй уявал һара соо эдэ шэһэн мунгэн гаргашалагдахо гэжэ тодорүүлгданхай байна.

Республикын нэгэ хүндэ дунда эрлэгэр абажа үзэхэдэ 1510 түхэрэг һара соо хэрэгтэй эгээн бага мунгэ болоно. Архив эд бараан, бусад гаргаша энэд оруулагдаагүй. В. ВОЛЬСКИЙ.

АЛУУРШАН БАРИГДАА

Үнгэрэгшэ жэлэй декабрь һара соо Улаан-Үдэдэ ажалуудай Фалинтанай бүлгын хүүшүүд алуулба гэжэ мэдээсэгдэхэ һэн. Оперативно — мурдлагын бүлэгтэй гэшүүд нимгэрүүд гэмтэ бөдөлгүүдэе хэды хараһанһаа һаа, түрүүшээр бахардаа, жэмжээ бэлэй. Оперативно — мурдлагын бүлэгтэй гэшүүд түрүүшын шэнжлгэ хэгдэхэ, архив уугаад, хэрэгдэнэй һүүрлээр энэ муухай гэмтэ абадал хэгдэхэ гээб. Гэмтэ абуулга хэһэн хүн энэ гэр бүлгын гэшүүдэй хэн нэгшэ тайнаар таниха байгаа гэжэ үзүүрүүлбэ. Тимн тэдэнэр эзэтиние харадаа абаа (мүн ондошье багсаамжалганууд бин байгаа). Тэдэнэр аһар һара шууу орво һарин мурдалгэ хэмэ, хэдэн олон зонотэй уулажа, гэмтэ абадал хэһэн хүнине элүүрүүлэжэ бариха. Энэ хүн гэмтэ абадал хээд, ондоо республика гарһан байгаа гээд мэдээсэ. Мүнөө мурдалгэ хэгдэхэ байна Булгата юумэнэй элрэгдэхэ, энэ муухай гэмтэ абадал тухай гудархойгоор мэдээсэгдэнэ. Бурядай ССР-эй МВД-гэй хэблэлэй бүлэг.

ОНДО ОРОХОБДИ,

һанаагаа зобхо юумэ үгы, — гэжэ 1-дэхэ ТЭЦ-эй ахамад инженер найдуулна

Уураг, халуун ушар Улаан-Үдэ хотингоо гэр байрын эхэн хубине дулаасуулжа байһан 1-дэхэ ТЭЦ үнгэрэгшэ намар нилээд бэрхэтэйшэ байдалда ороо һэн. Урдашье жэлүүдэ хүнээһөөр дабадагдэ байгаагүй. Авар табяд элэй саана баригданхай ТЭЦ жэлээ жэлдэ элдэб барилгануудаар урган үргэдэхэ байһан гороодо халуу дулаагараа гүйсэд хангаха аргай болохон байлашье гайхалтай бэш һэн.

Гэр байрануудаа дулаа үгэһэ болһон, мууданхай, һандарһан томо-томо түхээрлэгүүдээ зунай үедэ жэл бүхэндэ заһабарилжа үрндэг заншалтай юм.

Агууезэ СССР-эй һалажа, һандаржа эхлэхэдэ, гүрнэй түсэбэй өһоор ондоо республикай, хэвэрнуудһаа асаруулагдадаг соргоноуд, мотоорнуудһаа эхлэхэдэ, заһабарилга запас частынуудаа бурядууд хэбэрлэхэ болбо һаа даа. Ушар тимһээ Железнодорской районной Чертовкинэй нэрэмжэтэй үйлсын гэрнүүдтэй дулаа үгэхэ түхээрлэгүүд, Октябрьска районной Боева үйлсөөр үһа дамжуулагч соргоноуд янгинаа үзл болоктор гүйсэд заһабарилгадэ-

гүй байгаа һэн шуу. Һаа болотор Лебедевэй нэрэмжэтэй үйлсэд уураалаа огторгой дулаасуулжа байхыне харахада, байлашье һахшаахаар бэш һэн.

Эдэ дутуу дундануудгүйгөөр ТЭЦ-эй арга боломжыне намуулар мэрэгэлтэдэй багсаамжалдаа, оройдоол 20 градус хүйтэдэ гэмтэй хүдэлгэ шадалтай байгаа һэн.

Декабрин хэзэрһинкөөдө сар үргэлжэ гушаад градус хүйтэй болоходо, Барилгашадэ гудажамын зарим гэрнүүдтэй хүнэй байрын аргай бололоод, хотынмай зон нилээд һэр-һэр гэгдэнхэ, город болон республикынгаа элдэб заншалтай өлбө һандай телефонууде халаһан байла.

Эзэл энэ үедэ үннэй хүлээлгэһэн 2-дохи ТЭЦ-эймайн түрүүшын котёл ашгалтада оруулагдажа, һүүшынэгэ хушэ занчидажа байһан зушан ТЭЦ-тэй нилээд эхээр туйлаһа гэжэ. Эдэ үдэрүүдтэй хоёрдохи котлоно ашгалтада оруулжа, бүри ажамаар хүдлэхэ аргатай болохон.

— Рождастоготой, крещениин хүйтэнэй хаһа үнгэрэхэ, «цыганиай» дэгдээл хуудалда сар болоо гэлээшье һаа, го-

Редакторай булан

САГААН СЭДЬХЭЛ, ЭЭЛМЭГ ҺАНААН...

Һарин мүнөө гүй үдэдэнь анхарал хандуула саг туйлаа эрээ гэжэ һанагдана. Тингээдэ зоной ажабайдалтай энэ һайндэрмэ нэгтаар холбохо шухала. Юуб гэжэ, зоной ажыуудалай түхэл шижэ, маяг эрд хубилла ха юм. Гадна зоной үхэвэн бодол сооно хубилланууд боложо, тойронһи оршон дэлхэйдэ хандсань, тэрнине ойлгосоны баһал ондоо болоо гээшлэ.

Саг хубилна, байданнай улам хүндэ болно. Тингээдэ бурин манай ажабайдалда үлхэн үеөөн тоото һайндэрнүүдэ улам һайнаар үнгэрэгдэг болохы, арад зоноо нэгдүүлэхэ, сээр сагаан сэдьхэлһэн һэрэгдэхэ оролдого байһанһай эли. Тингээдэ һэр орон дэлхэйгээ ариун түүсүүдмэ, бурхан багыһааа гэгээн замаа дүүсээдэе, юумэн хуу һайхан байһай гэжэ залбаран, наманшалнаби.

Хүнэй нигүүлэхы һайхан сэдьхэл, сэлмэг сэрэн үхэвэн бодол һэрэгдэхэ, дэмбэрлэ баян мэдэрэл шэрээһэн хэрэг үйлдэхэ, бүхэ һайхан юумэнэй үг үнгү, үдэ болодог минхэ дуран, хани нүхээл, шүтэл, этгэл, мүнхэ наһан, энэ заван, эхэн эхээрлэ, эсгэйн бата үгэ — үрэл болон бусад һайхан юумэнэй мандаһын, улам дэлгэрһын туйлада бүхэ юумэ хэжэ гээшэ Сагаан һараһаа хн абадаг, гэр булынгөө, инга нүхэрингөө амгалан тайнаһаар, жаргалтайгаар ажыууһын туйлада мурдэгдэг, гүйдэг гэжэ...

Сагаан һараа угташа байхадаа, мүнөөнэй түшэр сагта хайшаагаар өһөдөгшөө бариха янабиһын гээд завбол бодожо үзэхэ, зүрхэ, сэдьхэл, үхэвэн бодол сооһиё онгилон хараха гээшэ шухала гэжэ һанахаар. Юуб гэжээ, үхэвэн соо, сээжэ соо, аман соо хэгдэнхэн нүгэлһе, нэн түрүүк наманшалдаг байһанһай онсо үдэхатэй гэжэ хэлэхээр байна.

Манай редакцияда элэгдэгдэн мэдээсэлүүд соһоо абаад харахада, эрхээдэ байгаа Бишын жэлмэ утгалган һаа хаангай үргэһөөр эмхидгэгдэхэн, олониктын онсо анхарал татаһын хэбэртэй. Энэ баяр түрүүлэ. Гадна манай соёлой гуламтаныудай аха захатан — оперо болон балеттэй, буряд драмын академиксэ театрууд энэ талаар баһал үлгэр жэмшэ харуулаха абажа гээд һанахаар.

Тингээдэ Бүгдэ бурядуудай үндэһэн соёлой элбэл Сагаалтанһаа бодото дээрэнһи һэрэгдэхэ, бодото үдэһын, үдэ шаһарынь бүсэвэа хэрэгтэ бүри эхэ үггэ дүүргэдэг болохон ха, Энэ талаар бүри горинтой эдэби гаргаха, амал абуулаһаа улам үргэдэхэ байһанһине эли гээд һанагдана.

Сагаан һарын эрхээрлээр, ашата ариун хабарнай боһого дээрэнһи эрдэг гээд мэдэжэ. Тимһээ зон түргэнөөр, хүлэгдэггүйгөөр хубилжа байһан дэлхэй дээрэ хэгдэхэ һаа мартагдахгүй, хубилшагүй юумэн хадаа арад түмэнэй ошон улаан болодой, зүрээ сэдьхэлэй баһал, ёһо заншланууд мук. Эндэ Сагаалтан онсо һуури эзлэнэ.

Эзэтиние буруу гээжэ хүн олодогүй ёһотой, Тимһээ Сагаалтанай һайндэрмэ, Шэнон Бишын жэлмэ сагаан сэдьхэлтэйгээр, сэлмэг һайхан һанаатайгаар угташа, зол жаргалтай, сээжэ харгытай, сагаан замтай, урагшатай, олзотой, буян үйлдэжэ һууханһай болгогй.

Сагаан һарингаа эрхээдэ, сариун һайхан байла даа, хүндэтэ буряд угсаатан Ц. ЦЫРЕНДОРЖИЕВ.

АСС Нүүлэй мэдээсэл

Россин Федеративной президентин хэблэлэй Павел Воицкий тарагдаба. Тэрээн ингэжэ хэлэгдэхэ: «Ярославич, ямар байһаар, хаагуур абадо гэжэб гэһэн олон худалданууд олониктэ үзлэ тарвадаг хэрэгсэлэрһонтой дашармангэжэ мэдээсэхэ бай...

нуудай хэр бэлүүлэгдэжэ байһантай танисхаа зорилготойгоор танай республикы ерээ һэм, — гэжэ Руслан Хасбулатов депутаттаа хэлэб. Яхадта ажыуушадтай үулэхэдаа, ямар хүндэ түшэр эрхэ байдалда хүнүүд ажыууажа, ажаллана гэжэб гэжэ гайхааб гээд, тэрэ хэлэ. Боложо байгаа экономическа хубиллануудай үдэхы хүнүүд буруу ойлгоно, эмхэнэй тансал дэлгүүртэ шэлэжэн оролто гэжэ тоолоно гээд Хасбулатов ажаглаба. Үнэн дээрэ, хүнине сүүлөө болгохо, тэрэһэдэ бүхэ эрхэнүүд, нэн түрүүн экономическа эрхэнүүдэе олгохо гэжэ шэнхэдэлгүүдтэй үг удаа мук, — гэжэ Россин парламентын түрүүлэгшэ онсолон зааба.

Сессин һүүлээр Р. Хасбулатов пресс-конференци үнгэртөөд, Москвага нидэхэб. МОСКВА. Гүрнэй зөөрине үмсэлгэн олон асуудалһын үмсэлгэн талаар Россин — Британи семинарта хабаадаһа хаража үзэнэ. Никсипл тогтодо энэ семинар үнгэрэгдэнэ. Россин ажал эхэр эрхилдэг хүнүүдтэй, эрдэмтэй-экономистнуудтай һаа гүрнэй зөөрине хуудлэрихэ талаар ношатай комитетүүдэй түлөөлгөшэдтэй үулзалгада харин гүрнүүдтэй мэрэгэлтэдэ уригданхай. Тэдэнэр Эврон-Еуропын оронуудта зөөри үмсэлгэ хэрэгтэ хабаадаа һэн.

ЯРОСЛАВЛЬ. Ярославичинд Черкаска областэдо, харин черкессийнд Ярославска областэдо саг үргэлжин түлөөлэгтэ эмхитэй болобо. Экономическа харилсаа холбоон тухай Украинин ба областин хоорондо гэр табигданхай хэлэһэнэй үндэһөөр нимэ өөрсэ ялзын дипломатическа андалдаан бэлүүлэгдэхэ юм.

МОСКВА. Январин 28-да Москвагай сагаар 12 час 31 минуттада ашанай «Прогресс М-11» онгосо замбулганын «Мир» комплетой замалдан холбогдобо гээд Нидэлгыёе замн түлэхэ түбөө ТАСС-ай корреспондентдэ мэдүүлэб.

түлөөлгөшэдэй Эрхүүдэ боложо байһан зүблээн энэ асуудалда харууу үзэхэ ёһотой. Эгээл түрүүшүдэй тоодо эрхүүдтэй экономическа шэнэ гүрмин тогтоохо арга замүүдэ бээржэ эхилэхэй. Казахстанай, Россин Федеративной хэдэн областинуудтай, бурин эрхэтэй республикынуудтай хэлсэтэй харилсаануудыне тогтоонхой. Мажанай зүйлүүдэе, өвөш ба үрэ жэмэс абадаг, орондһон 350 мянган шахуу кубометр модо үгэхэ тухай Кыргызстантай хэлсэ багтааһа һэн. Модо, хөрөөдэгдэмал материалнуудай орондо Эрхүүдэй областэдо саваар, халимол тэжээл, ороһоо үгэхэ дүрэгүл байһан дээрэһэнэй Украинетай харилсаа холбоон бэлүүлэгдэнгүй.

ТАШКЕНТ. Посолствонуудай хэмжээгээр Узбекистанай ба Монголой хоорондо дипломатическа харилсаануудыне тогтоохо тухай протоколо Узбекистанай Республикын Гадаад хэрэгүүдэй министрэтэдэ гэр табигдаба.

МОСКВА. Урданай Советскэ Союзай ашарше эрхэтэн харин гүрнэдэ байһан гэр бай...

ТАШКЕНТ. Урданай СССР-эй Узбекистанай газар дайда дээрэ байрладаг сэрэгтэй частынууд, сэрэгтэй-һурлалсалай эмхи зурганууд болон Зэбсэтэй Хүсүнүүдтэй бусад эмхидгэлүүд Узбекистанай Верховно Советтэй Тогтоолоор республикын мэдэлдэ абаба. Зэбсэтэй Хүсүнүүдэй нэгдэмэл командованиин мэдэлдэ байдаг стратегическэ хүсүнүүдэй сэрэгтэй нэгдэлүүдэд тэдэнэй тогтодо оруулагдажа, һүүшынэгэ хушэ занчидажа байһан зушан ТЭЦ-тэй нилээд эхээр туйлаһа гэжэ. Эдэ үдэрүүдтэй хоёрдохи котлоно ашгалтада оруулжа, бүри ажамаар хүдлэхэ аргатай болохон.

БИРБИДЖАН. Россин дундагын бэш профессоруудай федеративной уряе элэмжэн, Еврейн автономной областин зарим ажалла коллективүүд январин 28-да 2 часай һаргылжамын забастовко үнгэрэбэ. Сэнүүдтэй аябатар эхээр нэмэгдэхэ абадалыне болуулахын, тэднине гуримшуулаха арга оньһо тодорхойлхын туйлада профсоюзудтай хөөрлөдхэ хэрэгтэй гээд митингүүд ба сугланууд дээрэ правительствын хүтэлбэрлэгшэдтэй эрилтэ табигдаа.

ТАШКЕНТ. Урданай СССР-эй Узбекистанай газар дайда дээрэ байрладаг сэрэгтэй частынууд, сэрэгтэй-һурлалсалай эмхи зурганууд болон Зэбсэтэй Хүсүнүүдтэй бусад эмхидгэлүүд Узбекистанай Верховно Советтэй Тогтоолоор республикын мэдэлдэ абаба. Зэбсэтэй Хүсүнүүдэй нэгдэмэл командованиин мэдэлдэ байдаг стратегическэ хүсүнүүдэй сэрэгтэй нэгдэлүүдэд тэдэнэй тогтодо оруулагдажа, һүүшынэгэ хушэ занчидажа байһан зушан ТЭЦ-тэй нилээд эхээр туйлаһа гэжэ. Эдэ үдэрүүдтэй хоёрдохи котлоно ашгалтада оруулжа, бүри ажамаар хүдлэхэ аргатай болохон.

САГААН СЭДЬХЭЛ, ЭЭЛМЭГ ҺАНААН... Һарин мүнөө гүй үдэдэнь анхарал хандуула саг туйлаа эрээ гэжэ һанагдана. Тингээдэ зоной ажабайдалтай энэ һайндэрмэ нэгтаар холбохо шухала. Юуб гэжэ, зоной ажыуудалай түхэл шижэ, маяг эрд хубилла ха юм. Гадна зоной үхэвэн бодол сооно хубилланууд боложо, тойронһи оршон дэлхэйдэ хандсань, тэрнине ойлгосоны баһал ондоо болоо гээшлэ.

Саг хубилна, байданнай улам хүндэ болно. Тингээдэ бурин манай ажабайдалда үлхэн үеөөн тоото һайндэрнүүдэ улам һайнаар үнгэрэгдэг болохы, арад зоноо нэгдүүлэхэ, сээр сагаан сэдьхэлһэн һэрэгдэхэ оролдого байһанһай эли. Тингээдэ һэр орон дэлхэйгээ ариун түүсүүдмэ, бурхан багыһааа гэгээн замаа дүүсээдэе, юумэн хуу һайхан байһай гэжэ залбаран, наманшалнаби.

Хүнэй нигүүлэхы һайхан сэдьхэл, сэлмэг сэрэн үхэвэн бодол һэрэгдэхэ, дэмбэрлэ баян мэдэрэл шэрээһэн хэрэг үйлдэхэ, бүхэ һайхан юумэнэй үг үнгү, үдэ болодог минхэ дуран, хани нүхээл, шүтэл, этгэл, мүнхэ наһан, энэ заван, эхэн эхээрлэ, эсгэйн бата үгэ — үрэл болон бусад һайхан юумэнэй мандаһын, улам дэлгэрһын туйлада бүхэ юумэ хэжэ гээшэ Сагаан һараһаа хн абадаг, гэр булынгөө, инга нүхэрингөө амгалан тайнаһаар, жаргалтайгаар ажыууһын туйлада мурдэгдэг, гүйдэг гэжэ...

Сагаан һараа угташа байхадаа, мүнөөнэй түшэр сагта хайшаагаар өһөдөгшөө бариха янабиһын гээд завбол бодожо үзэхэ, зүрхэ, сэдьхэл, үхэвэн бодол сооһиё онгилон хараха гээшэ шухала гэжэ һанахаар. Юуб гэжээ, үхэвэн соо, сээжэ соо, аман соо хэгдэнхэн нүгэлһе, нэн түрүүк наманшалдаг байһанһай онсо үдэхатэй гэжэ хэлэхээр байна.

Дэлгүүр: амидархын арга бэдэрхэ

# ЯАХАДАА ҮАНДАРЛАДА ОРООБ?

Санагын совхоз болбол Загхангийн район дотор, мүн республика соогоошье эгэлл бэж ижээн экономикайтой, бэж жуудалтай ажамы гэж табьд-жараад онуудаа тоологдог байгаа юм. Тэд мүнөө совхоз мяха, нү үйлдэрилхэ талаар хараалхан тусуудыг дүүргэж шаданагүй, гадна гүрэндэ үр-тэй болошоод байна.

Районий эгэлл томо ажамы байхан Санагын совхоза хахдаа хандаралда хүрөөб? Эиз асуудал тус совхозой ветеран Эрдэни Банданович Жалсановай урда табигдаба.

Мүнөө 71 наһатай Эрдэни Банданович 1936 ондо Санагын совхоз «Коминтерн» нийслэлд ажалланга намтарые эхилэн юм. 1940—1945 онуудта Алас Дурна зүгтэ ридестар сэрэтэй алба хээдээ, Японтой хэргэ-най дайнда хабадалсаа. Дай-най һүүлээр нутагтаа буцажа, түрэл колхоздоо түрүүлгэши орлогшоор, 1951 онойо колхоз-той түрүүлгэшээр хүдэлбэ.

1953 ондо «Коминтерн» «Коммунизм» хээр колхозой хамтархада, мал ажалай талаар түрүүлгэшин орлогшоор, эконо-мист-тусэблэгшөөр, совхоз болоходоно отделение эрхил-лэгшээр ажаллахан намтартай.

Гуша шахуу эгэлл туршада Санагын колхоз болон совхоз-ые хүтэлбэрлэж байхан, мүнөө пенсионер Сергей Хабанович Санжитов Эрдэни Банданович тухай ингэжэ бэшэ-н байдаг:

— Эрдэни Банданович Жалсанов хүдэлхэн тэ тушаалуудтаа, олонинтэн хэргүүдтэ үнэн сэхээр, бүхэ хүсээ, эрдэм мэдээсээ элсүүлэн ажаллажа абса. Колхозтой түрүүлгэшин орлогшоор, экономист тусэблэгшөөр, отделение эрхиллэгшээр хүдэлжэ абхынгэа хажуугаар өөрынгөө һаан дунгаар гэжэ эзэн эхэрнүүдээ, пенсионерүүдээ, хураг-шаднаа луговодондэй гэвөө бурдхөөд. Хойто-Эрдэни гэжэ газарта сабылалангүй ургаса һайжаруулаха талаар эхэ ажал хэдэг һэн. Зөөнодо 200 гектар сабылалан, нэгэ жэлэй ногоо

тариад 100 гектар газар даал-гатай байдаг һэн. Гэшуудын сабылалан, таряалан дээрээ нэг шэбээ зөөдөг, шулуу шохойшоо сээрлэдэг, хашаалаха хургаар бэлдэдэг байгаа. Эрдэни Банданович ээлжээтэ амаралтаа абжаа, өөрөө зөөноо хүтэлбэр-рилжа, үбнээ, зеленоео хураадаг һэн. Тингээ 15 жэлэй туршада гурбан гүүртнэй гээжэ гү, али 350—400 толгой боломда үблэжэлгэн үедэ хүсэд хүрэхэ бүүдүн тэжээл бэлдэдэг байгаа.

Тэрэ мал ажалай талаар түрүүлгэшин орлогшоо байхан хахдаа залуу боло мал илгэ-жэ, шэлэжэ, амидын шэгнүүрээр болон иһаарын гүүртнүүд болон бурдхэдэг, мал-лайнгаа үүлээрэ һайжаруула-шин, шөгнүүрын нэгэжэнтүн-лөө эсэсү суусуугаар өрлө-дожэ ябадаг байгаа.

**М. ГОНЧИКОВ, манай көрр.**

**Эрдэни Банданович Жалсанов үгэ үгэнэ.**

— Миний түрэл Санага нутаг хэр урда саһаа мал ажа-лар алдаршажа байгаа юм. Манай уг түрэлтэн бодо мал, адуу моридые үсэхээрлэжэ, амь хоолойгоо тэжээжэ, хуб-салжа байгаа. Нутагтай булаг горхонууд, сөөрмүүд сээр һайхан үһатай, хада ууланууд-ной үгэ модоор байн, тунга ногоогоор элбэг хадаа бодо малда, адуудта тон таарамжа-тай юм. Илангаа хадын үбэр-ий ногоон өвэ шэмэтэй, нур-гаа хүтэлгүүднэе зохио һэ-бээтэй хадаа зунай халуунай сагта малда аргагүй тэнгэлэн байдаг. Үбэг эсэгээрнай нутаг-гай монгол үүлээрэй үнээдэе, моридые, һарлаа, хайнагууд-ые үсэхээрлэжэ байгаа. Тэднэ хүтэлбэрлэжэ хэр дором тэжээл-лээр гээжэ гү, али бэлшээрээр түхэрэн жэлдэ амьдардаг һэн. Эхэ хүйтэн болоходоо, зузаан саһанай орошоо һаам, үнээдэй тулалхада гү, али залуу, туралан малда эюулзэ үбэ бэлдэдэгдэг һэн.

Санагаархид мүүдэл байдал-тай байхан юм. Айл бүхэндэ үблэжэ, забарзаан, зуһалан, намарзаан байхан гэжэ. Тингээ малай бэлдээрнэй ногоосе гамнарын өрөлдодог байгаа. Хамтаралгын урда тээ Санагын голдо 20 мянга гаран бодо мал болон адуун тоологдодог байгаа гэжэн тоо, баримта бич юм. Харин мүнөө үеын Санагын совхоздо оройдоол 6 мян-га гаран бодо мал болон адуун тоологдоно гэлдэхэдэ, «бэж» ажамы байна гэлсээнбди.

Мал ажалар үйлдэрилдэг бүхэ продукция гүрэндэ ту-шажа, худалдажа, амь хоолой-гоо тэжээжэ байгаади, мэргэжэлтэе хургаабди, ав-томашинуудые болон хуаео ажамын техникэ худалдажа абтабди. Совет засагай үедэ нутагтаинэй эхэ тосхон мун-дэлөө. Мүнөө зам галтай, бол-нишитай, Сойлой орондойтой дунда хүргүүлгэтай, хэлхэ хол-боонтой үзэлтэй, элдэб номууд-ые уншаха эхэ библиотектэй болоод байнабди.

Хэлсээгүй, эрдэмэй, соёл гэгээрэлтэй талаар эхэ хүжэл-тэ хэдгээ юм гэжэ, тээ «мо-ддоо зууур болон үзүүртэй» гэдэгтэй, гол һалбары болохо мал ажалын еһотой эзэдгүй, хамтын хадаал аргагүй муудаа, доройтоһон байдалда өрөшоо бүүу.

Дайнай һүүлээр бодо мал-лайнгаа, адуу моридойгоо тоо олошоруулаха, үүлээрэе һайжаруулаха хараа бодолтой-гоор эхлэн ажал хэдгээ за-халаа һэн. Һарлагуудай, хайна-гуудай, нутагтай монгол үүлээр-ий бодо малай, адуу морид-ой гүүртэ, ферментүүд олошо-руулагдаба. Дон мүрэнэй ша-дарһаа асаргадан аманууд һайнаар нутагжуулагдажа, эхээр үдэжэ захалаа. Олсн бэрхээшлүүдтэй байбашье, хүжэлтэн үндэй һуури таби-гдажа байгаа. Нутагтайн кол-хозые түжөөжэ эрмэлзэн эхэ-лэжэ, холон харагтай түрүүл-гэши Сергей Хабанович Санжи-тов болон тэрэнэй туһалшад-зуб хараа шугам, шэглэл абаад байхан юм. Нутагта орошоо таряанай үргэдэггүй, үбэ хүл-нэһи тон багаар бэлдэдэгдэг ушарһаа гол түлэб хүл

дорхой тэжээлээр үблэжэдэг хайнагууд, һарлагууд, монгол үүлээрэй морид, аманууд бай-галын оршолон байдалаар эгэлл эндэ түргэн үдэхэ һэн. Нэгэ һарлаа, хайнагта 2—3 бу-гал үбэн байбал, үблэжэлтэ ядаралгүй үнэгэртэдэг.

Адуун үбэ хэрэгдэхэеүгүй, хадөөрөө үблэжэдэг һэн. Тэд-рээдэ үнэтэй сэнтэй дал, хо-роо хэрэггүй юм. Юрын һа-рабшанууд, тугалнуудай байха дал хэрэгтэй.

1970 он болотор Санагада 2000 гаран һарлаа, хайнагууд тоологдодог һэн. Эрэ һарлаа, хайнагуудые түргэн томо бол-гоом, шахаа тусхай гүүртнүүд эхлэн хэдгээдэг. Нэгэ мал 500 килограммһаа доошо бэшэ Шүкчүүртэй болгодоод, гүрэн, дэ тушаагадэг һэн. Нункин үдхэн 7—8 процент тоһолитой байдаг бэлэй. Гүүртэ, фермэ бүтэн 2—3 хайнаг шарнуудтай байдаг хадаа автомашине, трак-тор оройдоошье хэрэгдэдэг-гүй байгаа.

Колхоз, удаан совхоз оло-той болохо, гүрэнэй банджа байдаг счедтоо ходо мүнэгтэй байдаг болобо. Жэлэй дун-гаар хэдэн зуун мянга түхирт олоотой гарадаг болобди. Тингээр байтар дээрһээ бүү-һан захиралтанууд амар заяа үзүүлэхэ болжио, гер, хулье-най тушадаг болошоо бэлэй. Хонь амануудынмай үгы бол-гуулааг, һарлагуудеа, хайнагу-удеа, моридоо үгы хэжэ, он-доо үүлээрэй мал, моридые үдэхэдэ болоты гээдэ лэ за-дирханууд бүүжа байха, эл-дэбин эрдэмтэд «бэж» һала-дажа болибо. КПСС-эй райко-мой нэгдээдэ секретарьнууд байхан Михеев Н. Б. болон Николаев Б. И. гэгшэд туһа-лажа, дамжэлгэ үзүүлжэ бай-хын орондо элдэбээр хашадаг, хайрадаг байгаа. Иимэ бай-далда түтэлбэрнэй эхэ дүй дур-шадтай, нутагтаа хүндэтэй бо-лоһон С. Х. Санжитов тушаал-һаа бүүаа, ондоо ажалда оро-шоо баатай болоо һэн. Сохоо-той директортай тушаалда тэ-рэнине һалгээн залуу мэргэ-жэлтэ Владимир Жамсуевич

Цыренсэ партинын райкомой болон дээднэй зургаануудай дарганаар, эрдэмтэдэй үгөөр лэ «бэж» байдаг һэн. Һарлаа, хайнагууд, адуу морин хайра гамгүйгөөр хороогдожо за-халаа. Гүүртэрин, үрэгшөөр тушаажа байгаа. Үнэгэрхэдөө ажалда унадаг хайнаг шар-нуудаа бүлтнөө тооной тушаа-жаржа. Тингээ гүрэндэ мя-ха тушааха тусэбөө хэдэ да-хин үүлээрнэй дүүргэһэнэй түлөө В. Ж. Цыренсэ Ажалай Улаан Тугай орденоор шагнадаа бэлэй.

Хашалтын хүсэндэ диндлэ-һэн бидэ нутагтайнгаа малай орондо һанаа зүүдэндэ ороо-гүй асар Хальмаһаа залуу мал худалдажа абсаа асаржа, үсэхээ баатай болобди. Халь-ма үүлээрэй хэдэн зуун залуу мал худалдажа абхын, томо болоһын тула гүрэнһөө эхэ урьһалажа мүнгэн абжаа, хүзүгээрээ үрэдэ оро добо.

Дулаан гүби газарай малы үндэр хада, уулануудтай, үдхэн ой модотой, хүйтэн уларинтай манай нутагта тааралдуулан үдэхын тула тон эхэ ажал эг-дэбэ, мүнэгтэ зөөри гар-шалаг-дэба. Ганса дулаан даһнууде олоор бариха гээшэ амаргүй байхан юм. Имангал угтаа малшад байхан хадаал манай санагаархид хальмаг үүлээрэй мал нутагжуулаха талаар өһо-той баатаршалга харуулаха ха юм. Мүнөө нутагтай бүхэ мал-лай диндлэхин хальмаг үүл-ээрэй болоһой. Санага, Дала-хай нутагуудта эдэ мал үд-хэлнэйгээ түлөө слохон нү-бан худалдаришад нэгэ зах-хиргаша хүртэдэг байгаа. Со-хоотой хүтэлбэрлэхэ аппарат 15 мянга гаран түхирт нэгэ һарын салн абадаг болоод байгаа. Харин жараад онууд-даар мимэ хэмжээний мүнгэн колхозой бүхэ гүшүүдэй са-луудтай болохо арга болом-жотой болоод байһата, нутаг-гаархид Гансал хүсээ шангад-хан зангидаад, һонор һүблэгэн ухагаа гүйлгөөд, ажаллаха хэрэгтэй.

Эзэгүй, гүрэндэ эхэ үрлэйгэжэ болоһонотон хадын лэ совхозоо хандаргажа, зөөри-еэ, адуу малда хубаарилжа, ороон-доо үрчим ажамынуд, фер-ментүүд, бага предпрятинууд бологты глэн хашалтэ дээр-һээ хэдгэн. Тингээдэн совхоз-ой ажал бүришье һалшоо, хүтэлбэрлэгшэд игоушье хэ-хээ мэдэхээ болишоод, гар-нуудаа һула табижархөд бай-на бүүу.

Мүнөө үедэ элдэбин мэргэ-жэлтэй кадрнуудтай, эрхөө ажамын элдэб янзын техникэ-тэй болоод байхадаа, «Бурят-водострой», «Сельхозхимия» нэ-гдэлгүүдэй ПМК-нуудай ме-листорнуудууд туһалагдажа байхадаа, тэжээлэй бата бэхи баазатай болохо гүйсэд арга боломжотойбди. Тээд юмшье хэдгэнгүй ха юм. Үбэ тэжээ-лэй талаар өөһдынгөө арга боломжын хадашье хэрэг-лэнгүй, районһоо газар тээ хо-лошоо үбэ, һолоомо үнэтэй-гөөр худалдажа абсаа, зөөх-дэ, хэдэ эхэ мүнэгтэ зөөри-еэ дамьа гарална гэсэхэбди.

Ажамындай 300 шахуу хүл-дэлмэршэд гэжэ тоологдоно, харин захиргаанай ажалдад нэгэ үе 90 шахуу тоотой бо-лоод байба. Тингээрээ гүр-дэн худалдаришад нэгэ зах-хиргаша хүртэдэг байгаа. Со-хоотой хүтэлбэрлэхэ аппарат 15 мянга гаран түхирт нэгэ һарын салн абадаг болоод байгаа. Харин жараад онууд-даар мимэ хэмжээний мүнгэн колхозой бүхэ гүшүүдэй са-луудтай болохо арга болом-жотой болоод байһата, нутаг-гаархид Гансал хүсээ шангад-хан зангидаад, һонор һүблэгэн ухагаа гүйлгөөд, ажаллаха хэрэгтэй.

Һан ажалые һүүлэй үедэ асар 9 тушаалтад хубажа абһан байн. Отделение эрхилгэшин үгыле мүнөө 4—5 хүй хуба-жа абаад дүүргэ болон. «Олон тарбаган нүүдэндөө ба-тадэггүй» гэхэндэ тэднэр бүү-түү буд байа хөөрсэгнэлдөө лэ муртэй хэрэг абуудалгүй. Өһотой эзэн гэжэ хааншье байхгүй. Үнэтэйгөөр худал-дажа абһан хуаео ажамын техникэдэ һаланаар, эзэн бу-саар хандана. Шинэ машина-нуудай, шатагалагдадаг тех-никын зарим частнуудые, мөөрнүүдые дураараа мултла-хай абхаа ушар үзэгдэнэ. Тех-никчэе харууһан муртэй хэ-гэнэй, инженерно-техникчэе албанай ижгөө мөрн хинала байхгүй.

Эзэгүй, гүрэндэ эхэ үрлэйгэ-жэжэ болоһонотон хадын лэ совхозоо хандаргажа, зөөри-еэ, адуу малда хубаарилжа, ороон-доо үрчим ажамынуд, фер-ментүүд, бага предпрятинууд бологты глэн хашалтэ дээр-һээ хэдгэн. Тингээдэн совхоз-ой ажал бүришье һалшоо, хүтэлбэрлэгшэд игоушье хэ-хээ мэдэхээ болишоод, гар-нуудаа һула табижархөд бай-на бүүу.

— Санагада эзэд байхгүй, ажалын зун дэгэндэ хэдгээ-дэ, — гэжэ районий зарим хү-тэлбэрлэгшэд хэлсэдэг боло-һой.

«Саг сагтаа, сахила хүч-дөө» гэлсэдэг гүбдн даа. Манай нутагтайн, мүнөө сагай эрлэгшэр совхозоор байжа ша-хадэгүй болоод байхадаа, үн-тэ саг үнэгэржэ, ажалда до-ройтуулжа байнгуй түргэн хү-сээ зангидажа, һүблэгэн уха-гаа гүйлгэжэ, газараа, мал адууһаа, зөөри зөөшөө ху-баарилжа, тээ бага предпрят-инууд, ферментүүд, үсмын ажамынуд болоһоо һаа, үр-дөө, дээрэ бэшэ юм гүй «Мал газар һаа, аманга тоһодохо гэжэ мүнөөл эзэ удатай бо-лоод байна. Урдандаа, үмсэ байхадаа, малаар баян байгаа-тай. Харин мүнөө үедэ адуу малаа түргэн үдэхэ, үрденэй хуудаа өрхөдоо бүри байн аман-уудалтай болохо арга болом-жотой болоод байһата, нутаг-гаархид Гансал хүсээ шангад-хан зангидаад, һонор һүблэгэн ухагаа гүйлгөөд, ажаллаха хэрэгтэй.

Э. ЖАЛСАНОВ, ажалай ветеран.

## Россин Федерациин Верховно Советэй Президиумэй тогтоол

### РОССИИ ФЕДЕРАЦИДА СЭБЭР МҮНГЭНЭЙ ЭРЬЕСЬЕ ГҮРИМШУУЛХА ТАЛААР ХОЙШОЛУУЛАШАГУЙ ХЭМЖЭЭНҮҮД ТУХАЙ

Россин Федерацида сэбэр мүнгэнэй эрьесье гуримшуулаха зорилгоор, мүн хүн зондо саһин, пенсионуудые, стипенди-нуудые ба бусад мүнгэн түлбэри түлэхин тулада сэбэр мүн-гэ үгэлгээд таһалдал гаргахагүйн тулада Россин Федерациин Верховно Советэй Президиум ингэжэ тогтообо:

1. Россин Федерациин Түбэй банк республиканы экономика-дохин кассын хүдэлмэри эрхилхэ гурим зохиожо, 1992 оной февралын 15 болотор Бюджетэй, тусуудай, налогууд ба сэнгүүдэй талаар республиканы советэй комиссын үгэмжээдэ таһа.
2. Кассын хүдэлмэри эрхилхэ гуримай баталагдатар пред-прятинууд, организацинууд болон эмхи зургаанууд эмхид-хээлэй — дуулини түгэлл янзаһаа дулдандэгүй нимэ гурим баримталха:
  - банкинуудай эмхи зургаануудта өөрынтөө мүнгэ зөөрине хадагалаха уялгатай;
  - бусад предпрятинуудтай хэлсээн уялгануудаа бэлүүл-хэдэ, банкинуудай эмхи зургаануудаар дамжуулаа, сэбэр мүн-гэ хэрэглэнгүйгөөр тоосохо өһотой;
  - предпрятинуудай хүтэлбэрлэгшэдтэй хэлсэжэ, банк-инуудай эмхи зургаануудай тогтоолон лимидуудай хэмжээ-гээр өөрынгөө касседа сэбэр мүнгэтэй байжа болохо;
  - тогтоогдоһон лимидуудхээ гадуур үлэхэн бүхэ мүнгэе беннын эмхи зургаантэй хэлсэгдэһэн гуримар, болзолотын банкида тушааха уялгатай;
  - имангал саһин, социальн страхованиян талаар тэдхэм-жэнуудые, стипендинуудые, пенсионуудые түлэхин тулада тог-тоогдоһон лимидуудхээ гадуур кассануудаа сэбэр мүнгэ хадагалаха, тингээдэ банкын эмхи зургаанһаа мүнгэ абһан үдэри-еэ оруулалсан, хүдэлмэрин гурбан үдэрһөө дээшэ бэшэ болзолтоо байлгаха эрхтэй;
3. Кассын хүдэлмэри абуулжа гуримай тогтоогдотор саг үргэлжэ мүнгэ оруулжа байдаг, ажалай түлбэрид ба бусад зорилгоор тэрэнине гаргашалад предпрятинууд, организаци-нууд ба эмхи зургаанууд (пенсионуудые түлэгдээ, хуаео ажамын продукция худалдан абалгада, хүн зонһоо амһарта ба эд хэрэгсэлнүүдые худалдан абалгада) түлбэрнүүдые түлэ-жэ болзорой эхилтэр кассануудаа сэбэр мүнгэ түлөөхэ эрх-тэй.
4. Тус Тогтоолой эрилтэнуудые предпрятинуудай, органи-зацинууд болон эмхи зургаануудай хэр эзгээр саһиха бай-һание банкинуудай эмхи зургаанууд үе-үе болоод шалгаха, харин хазагайралтануудэй элирүүлгэдэһэн ушарта тэднине усдахаха талаар яаралтэй хэмжээнуудые абха.
5. Россин Федерациин Түбэй банк:
  - мянган түхиртэй сэнтэй банкын биледүүдые гаргалгы бэлдэжэ;
  - эрээсэдэ байһан мүнгэнэй купюрын бүридэлэе нари-жуулаха талаар дурдхалнуудые бэлдэжэ;
  - республиканы экономика ба хүн зоной эрилтэ хэрэг-лэмжүүдэй сэбэр мүнгөөр хэр хангадажа байхан тухай Россин Федерациин Верховно Советэй сэг деры мэдээсээ;
  - 6. Россин Федерациин Юстицин министрствэ 1992 оной февралын 15 болотор тус Тогтоолой хоёрдохин ба дүрбэдэ-хи пунктнуудые саһидэггүй тушаалта ноёрнуудай харюусал-га тухай дурдхалнуудые бэлдэжэ.

Россин Федерациин Верховно Советэй Түрүүлгэжэ Р. И. ХАСБУЛАТОВ.

Москва, Россин Советүүдэй байхан, 1992 оной январин 13.



Манай зураг дээрэ Хүндэлэлэй Тэмдэг орденто Григорий Иванов Липсанов ажал дээрэ бэлхэеын харанат. Тэрэ 6-дахин реардэй токар, Улаан-Удын Лениний орденто ЛПРЗ-гай механикчэа цехэй токарна уацотга 44 жэл хүдэлжэ яһана. Тэрэ наһанай амарлалтаа гараһаар гурбан жэл болоо. Дүршэл эхтэй мэргэжэлтэн залуушуудта үлгэр жэмшэ харуурааг юм. Григорий Иванов өөрынгөө мэргэжэлдэ олон залуушуулые хурганһан байна.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

## ТАСС: ТОБШО ҮОНИН

КРАСНОДАР. Россин 37 об-ластин ажалнууд энэ жэлдэ кукуруза тариха шадаха-гүдөө болоһон. Энэ шухал-ды ургамалай үрхэ үйлдэб-рилдэг Кубаны тусгаар заво-дуудые зоогошо туйлдаа хү-рөөд байна.

Предпрятин бусад нутаг-гуудта үрхэ элэгшын тула хэрэгдэдэг саарһан тусгаар мээшээгүүд дуталана гээд «Краснодаргепробродукты» нэ-гдэлэй генеральна директор

Андрей Угрюмов хэлэнэ, 1,5 миллион нимэ мээшээ хэрэг-тэй бүүу. Хорөөд жэлэй тур-шада Эстонин саарһанай ком-бинат нимэ мээшээгүүдээр хан-гадаг байгаа. Харин мүнөө тэрэ предпрятини захил дүүр-гээр эрвенэ.

Краснодары предпрятини ан-далдана аргаар мээшээгүү-дэ абха аргатай байгаа, гэх-бэшье андалдаха юумэнийн олоногүй. Үрхэ мээшээг-лнүүд шөөдэг болоод гээд куб-еиникинд дурдана. Тээд нмэ-эе арга хэрэгдэхэ болоо һаа, ажалнууд үрхээс өөһэдөө сээрлэхэ баатай болоо.

Республиканы газар тнимэ хэ-рин хүрхэтэй бэшэ ха юм. Хэдэн жэлэй савада тээ эндэ сөөг ургуулдэггүй байхан юм. Байгалин уларил, ган гасуур болон шулуутай гатарай хүр-тэн һаан ургаса абха һай-даг түрүүлгэгүй. Мүнөө нута-гай магануудта үжнэй хон-гийнһоо бэшэ овошч оло-хын аргагүй.

Сибирин энэ шаруун хүй-тэн нутагта һаянай оговор тардаг болоһон хүнүүд нел-оһоо һайжа, энэ ажалда зог-соо баатай болоһон ха гээд районий түбэй больни-цын худалдаришадэ тоһлоно.

## Монгол угсаата арадуудай оюун бэлигыэ шэнжэлэгшэд

### А. В. ПОПОВ

Профессор Александр Васильевич Попов (1808—1865) үнэгэрэн зуун жэлэй монголөөдүүдэй Казанин хур-гуулиин эрхим бэрэ түлөөлэгшэдэй нэгэн, «Хальмаг хэлэнэй грамматикые» зохиоһон элгэ эрдэмтэн болоо. Архив-вай элдэв мэдээлүүдтэ үндэлхэн, тэрэнэй эрдэм шэнжэлэлгын ба багша-лалгын ажал абуулаа тухай энэ статья соо хөөрхэ зорилго табиғдана.

А. В. ПОПОВ 1808 ондо Цар-рицын хотодо түрлэн Нам-тартай, Астраханн, урдань Казань хотын гимназиуу, хурама, дунда эрдэмтэй хо-лоһон юм. 1825 ондо 1-дүг-тэй гимнази дүүргэхэдэ, тэ-гэтай оршуулгэдэ хураахар тэрэ сэхэ оруулгадэһан бай-на.

XIX зуун жэлэй гушаад онуудта зүүн зүгэй арадууд хэлэ бүри гүнзэгүүгөөр үзэхэ, түгээтэин, соёл бол-золотын, өһо заншалнууд-тайн танилсаха зорилготой-гоор Казанин университетэй зүблэл оройнойгоо болон га-даадим зүүн нутагуудаар эр-дэм шэнжэлэлгын аяншалтууд-ые эмхидхээ. Университетдэ дүүргэжэ гаргашалаа дунда-һаа эрдэмтэе бэлдэхэ та-лаар энэ хэмжээ абуулга эхэ-үдхэ шанартай байхан юм.

Тини 1828 оной апрелин 24-да араб-перс хэлнүүдэй кафедрын хоёр оюутандэ — О. Корвалеский, А. Попов гэг-шэды монгол хэлэ үзэхын тула Эрхүү хот элгээтэ гэх-шиндэхээр университетэй зүблэл дээрэ баталагдан бай-на. А. Попов Эрхүү ошохо бо-лоходоо, университетэд дүүр-гээр оройдоол нэгэ һарын үлөөд байһан тула бүхэ шал-галтануудаа болзолшоо ур-да тушаажа, Архивууд соо ха-дагалагдажа байһан дансанууд-ые ирэхэдэ, Попов шалгал-тэ дээрэ эрхим һайн эрдэм мэдээтэй болоһон харуу-лаа. Илангаа перс хэлээр «эрхим», «һайн», татаар хэл-ээр — «онсо һайн гэгшэ» эг-нэлтэнүүдэе абһан байхан юм.

Эрхүү хотодо тэднэр эржэ, монгол хэлэнэй оршуулгашар алба хэдэг статска советник А. В. Игумнов харгалзалга дор ороһон юм. Казанин хур-лалсалай округые тэдхэдэг 1828 оной августын 31-дэ элгэ-гэн бэшэг соогоо А. В. Игумнов бэшэхэдэ, мүнөө 15 хэзээл үгөөд байһаб, монгол хэлээр уншалгада, сээрээр бэшэгдэхэ ажаллалтэ яһа-на гэхингээ хажуугаар тэднэ-й соёл болзолотые, эрдэм мэдэсые үндэрөөр сэгнэ-жэ, эрдэм хургалтай түбүүд байна гэжэ тэмдэглэһэн бай-даг.

А. Попов богони болзор соо монгол хэлэндэ хурааа, буряа-дуудай бусануудта ошоодог, эрдэмтэй ламанартай уулзадаг болоо һэн ха. Тэрэ Осип Ко-валеский сур монгол хэлэндэ хурааа зуураа яраһан багхан голнуудые зохиожэ эмхидхээ, томоһон толи согсолхо гэжэ эрмэлзэдэг һэн.

Байгалай үмэнэхи нутагуу даар аяншалгада тэднэр үдэ-сага зориулаа. Дээдэ Удэ, Селегинский, Хагата, Наршуу хай олон материалнуудые руулаһан байна. Ардавай гэг-дэрэлэй министрствэ А. В. Поповтэ эхэ баар багшаһан хүргөө бэлэй.

XIX зуун жэлэй дунда үедэ Россинда монгол хэлэ тон эр-химээр мэдээдэг болоһон Каза-нин эрдэмтэд О. М. Кова-леский А. В. Попов хоёрой үн-дэрлэгшэд байһан юм. Александр Васильевич оюутандын эхээр хүндэлдэг байгаа. Жэлэйгээ шалгалтанууд дээрэ һайн сэг-нэлтэнүүд ходо абадаг һэн.

1846 ондо монгол хэлэнэй талаар Казанин университетэй ординари профессор нэрэ ээргэ А. В. Поповтэ олгогдо-һон юм.

Тини 1848 ондо Казаньда хэб-лэгдэһэн «Хальмаг хэлэнэй грамматик» А. В. Поповой эр-дэм шэнжэлэлгын эхэ худалд-арын үрз дүн болоһон байна. Энэ эхэ худалдариһан О. М. Ковалеский, А. Бобровников, бусад эрдэмтэд үндэрөөр сэгнэһэн байдаг. Тэрэ номойн-гоо түлөө А. В. Попов Эрдем ухаанай академик Демидов-ский шанда хүртөө һэн. 1853 оной октябэр һарын эхээр А. В. Попов өөрынгөө һаин дурвар мэдүүлгэ бариха, Ка-занин университетэд худал-дхээ болбоод, Санкт-Петербург хото зөөжэ ошоо. Тэндэ гү-рэнэй эд зөөрин министрствэ-дэ ажаллажа байһанаа, 1855 ондо Петербургын универси-тетдэ зүүн зүгэй хэлнүүдэй факультетэй нэгдэхэдэ, про-фессор А. В. Попов монгол ба хальмаг хэлэнэй кафедрые да-жа абана. Тэндэ худалхэ үедөө монгол, хальмаг хэлэ-нүүдээр шэнжэлэгшэ үргэл-жүүлгээр һэн. Тинхэ зуураа монгол хэлэнэй үгын бичи-болло ба бэлхээг дүрим ту-хай, монгол хэлэ бэшэгтэй түү-хэ, Чингис-ханай үе сөгһөө XIX зуун жэлэй тэм болотор Монгол оройной түүхэ тухай курсануудые профессор ун-шаддаг байгаа. Оюутандэй хү-шэлнүүдэй үедэ үзэхэ оло-һон эрдэм мэдээсээ бодото ажабайдалтай болохо талаарн-ыг эхэ анхрал хандуулдаг бай-һан юм.

1857 ондо Баруун Сибирин Училищениин уя



# СЭСЭН СЭНГЭ



## ХӨӨРХЫ, ХӨӨШХЭ ДУЛААСАХА ГЭЭД...

Гая би үргэлжлээ хабта- гай ханануудтай, болбосон тухалт гэрээ хүндэтгэж хүрэх болоходоо, даб гэж хубсалж, дары газваша гарабоб. Гунхан гредус хүйтэнд гулгаж, холжоржо наадаа хаа говор лэ дулаасааар ха.

Тээд ман шэнги наагаа гүйсэхэн хүнэй олоной ноэдэн дээр оромло алдандалд наадашаадам аягүй юм гү гэдэг бээ бариб. Саашаа Октябрийн 50 жэлэй ойн нэрэмжээтэ проспектеэр шадал соогоо шамдуухан гэхэлжэ абатыраа, 11-дхи гэрэй хажууда эзэлүүдэй зогсооб. Подвалей байрааа урвал нааар баан-дүүлгэе. Дугаанай гэрэй, гэрэйн сонхо, балкониуд сэнхэ сархагаар зуагданхай, бамбайнхай, хубшанхай харагдаба. Абаагаар говшоо-мооршье шэнги, ямар нэгэн үлгэрэй орон мэтэ.

Амитан зоноо дулаасуулхын орондо оршон агаараа ингэжэ халаанга хажгээ бодоод, үбэлэй баргаар синадам отгоргой руу шэртээд абанаб. Тээд баясахан, хүхирэн тэмдэг дээдэй оршонхоо үзэгдэбгүй.

Отгоргойе дулаасуулхан үзэгдэлүүд үсөөн бэш гэжэ багхан аяшлагынгаа үедэ ойлогоо хэм. Шульцын нэрэмжээтэ үйлсэн 4-дхи гэр мүн лэ урвал соо умбанхай, холлохоо харахата, буурал нааар манан дэгдэж байна гү гэхээр Тэрээхэнүүр бүлэгөөд, асхан нэхигээ дулаасуулжа байхан төвшэ, нохойнуудай хайратай гэхээн, хөөрхы... Эндэхээ холодот, хуурма дулаан юм лэ нүүдэлн үе нааган болоод, бурижхыгээ гэжэ ойгуулхые нэдэхэдэ, «мяя» гэхэхээ бэшэ—ойго-шоёегүй хөөшэ ха даа.

Эндэхээ арбаад алхам хэ-рээ үрдээд лэ, дахинаа урвал урсахалаа орошобоб. Үрэмдэгдэн нүүхэн худагай түхээрнүмэр хабхагын хажуу тээшэ халгандаа, дулаанай гигакалориунууд дур-зороороо ништыншээ тар-жа, талинжа байнда.

Пушкинай нэрэмжээтэ үйлсэдэ оробоб. Юрэдөө, Бит-най, Сэсэн Сэнгэ, найрхуу найрхуу бэшхые хаа, ара-дай амажин зарим асуудалаа аргатай, мэдээтэй хүм гээдэ дуулганау. Дулаанай гэрэйнууд эндэ техникческ туримнууд сангаар табигданан гэжэ бүри зун-нартаа, «Бу-рэд үнэндэ ороогүй абаха-даа, оубороо нэм. Халуун үе дамжуулдаг соргые бетон бу-хэ хушала хамгаалха ёһотой. Тимээ юмэн эндэ үгы, ду-лаанай соргонууд тэрэл бай-наараа газараар зуагдажа буллагада юм.

Автомашинууд гараха, хүн абаха—соргын түргэн тэлэр-хэ, муудахын ойгосотой ха юм даа. Улаан-Удын горгүйс-сэдкомой УКС-ын, «Бурятнер-го» нэгдэлэй дулаанай сет-нүүдэй зургаанай түлөөлгөшэд сорго тодохолын дүримэй ха-гайруулагданые ойгоогүй гээшэ гү, али ойгоогүй хэ-бэр үзүүлэ гү? Али архитек-тор эмээтэй гү?

Зарим тухалтад юмэнэй амарые хаража нурашанхай, тимээлээ тэнгэри «халаажэ» зобона бэш аал даа.

Сэсэн СЭНГЭ.

## КАВКАЗАЙ БҮХЭНҮҮДТЭЙ БАРИЛДАХА

1974—1975 оюунда түрэнэй эдиршүүлэй дунда дүрэ бу-лалдалын барилдаагаар Си-бирь болон Алас-Дурна зү-рэй түрүү нуури эзэлхын тү-лөө мурьсөөн Абакан хотодо үн-гэрэгдэб.

Эндэ анхан Россин түрүү нуури эзэлхын түлөө мурьсөөн үн-гэрэгдэх гэжэ хэл-сэдэн байгаа. Энэ мурьсөөнэй хүнээр дүрэ булал-делгын барилдаагаар Россин эдиршүүлэй суглуулагдамал команда бурдхэгдэжэ, СССР-эй түрүү нуури эзэлхын түлөө мурьсөөндэ хабаадаха ёһотой бол юм. Зүгөөр Советскэ Союзэй үгы болгодоод бай-лада, спортын мурьсөөнү-дэйшье календарь тубилга-дама байна бшуу. Тимин Аб-аканда үн-гэрэгдэн мурьсөөндэ шалгарашад Кавказай зонодо эрчимлэгшэдэй уулза-ха болоо. Энэмай Россин тү-рүү нуури эзэлхын түлөө му-рьсөөнэй түгээхэлэй наадан гэжэ нэрлэгдэхэ болоно.

Сибирь болон Алас-Дурна зүгэй зонин мурьсөөндэ баг-шанарай институтудай студент-нэр Александр Зендинов, Фе-дор Цыбинов гэгшэд шалгар-жа, чемпионууд болобо.

Улаан-Удын 15-дахы техниче-скэ мэргэжлэй училищини ну-раша С. Цыденов, багшана-рай институтудай студент И. Шамбеев, хотын 9-дхи дун-да нуруулинни нураша О. Бо-лоев гэгшэд өөһэд өөһэднэг-тэ шэгнүүрүүдэдэ ховордхи хууринуудые эзэлэн байна.

В. ЦЫДЕНОВ.

«Сэлхир экран»

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА  
Москва. 7.00—Үглөө. 9.35 — Хүүхэдэй зүжэг. 10.20 — Мультфильмүүд. 11.15—Чем-

# Түрэл арадаймнай түүхэнэ

# СҮҮГЭЛЭЙ ДАСАН ТУХАЙ

Үйлэ тодорто гушаад оной үймөөтэ сагаар Буряад-Монгол оройнойнай 46 дасан, дуган-гууд хандаргагдажа, үндэшөө-рөө үгы хэгдэн гэжэ мэдэ-нэди. Эдэ олон дасангууд соомнай юунууд гэшэ бай-хан гэхэбтэй! Буддын шажанай «бадархан гуламтануудхаа аяар холын Хаша Балбын!» Энэдхэгэй, Ошорто сууринай, Түбэдэй оронуудхаа залагда-хан ном сударнууд дасан бу-хэндэ байгаа. Тикхэ сагтаа яа-шаггүй шухаг «хоторой гэгдэ-хэн, мүнөө сагта бодохоёо отто болиһон Шойрын, Мам-бын, Зурхай» болоод бэш-шье олон түүхын удхатай гү-дэр сэмбүшүүд байһан гэжэ урданайшье, мүнөөнэйшье нэ-рэтэй түрэтэй буддын шажан шэнжэлэгшэд бэшээд ха юм.

Мүн лэ энэ дасангуудай ном-ной санда ородог буряадей-май эрдэм ухаан түгээдэр ламанарай өөһэднэй зохбол-нууд, нүүгэ бунайшье тур-гэлнууд, аян замашье тэм-дэглэлнүүд, дасан «сумын түү-хэнүүд, янза янзын оршуул-ганууд, олон үсөөнөөршье хаа дасан бүхэндэ байһан гэшэ гэһэн эрдэмтэднээ тэмдэг-лэлнүүдтэ үнэншэнгүй явахб!

Жэшээ «болгон хэлэхэдэ, «Түбэдэй эмнэлгын атлас гэг-дэг дэлхэй дээрэ үлэһэн орой-доо хоёрой нэгэн мүнөө Улаан-Удын музейн хадага-ламжада байна ха юм. Энэ-мнэй буряад арадай хара хүл-гэнэй зөөрөөр ламанарай бин болгоһон үнэтэ эзэндэмн ха юм. Энэ мэтэн тоб номууд мусайдаг абажа хадагалга-гдажа шаданненин үлэһэн, эзэн-кич торгон жаншаа хумуу-лаад халхи руу табигдажа, дасание тойроһон дайда, са-гаан хайлжа саврааар хушаа-хай байһынь хараһан зон нилээд олон байхабди.

Тикхэдэ үгы хэгдэн юмэн бүхэни шаналха болоо хаа урдаа «ортохогуй юм. Юэн эрдэмнине зүйлше шэрэ бол-гоод гарараа бэшэн май-най буряад уршуулай бэш-хэн номуудай ганса нэгэниин лэ үлэһэн байна. Нарихан торгон утаһа бээ бээдхи нэл-лэн дуулан, уран гарараа оёһон, холонгын хурса ингөөр толор-һон талгэ томонууд бурха-нуудые хэнтэй сагаад, хэдэ-жл соо оёһон юмээ ааб даа гэһэн бодол түрэтэ юм.

Агын дасанай «Абидын Шан-гадые» гансаарышье үлөөһэн хады, түүхэдүүг үзэхэлэй байха бэлэй. Наян тохой! Май-дари бурхан юутэй сэнтэй! Майдаринууд эхэ хэ дасангууд-та байгаа ха юм.

Агын дасанай субарга ямар-хан найхан архитектурна зүйл гэгдэхэ хааб! Дасан бүхэндэ буряадаймнай урданай мунгэ-шэдэй уран бэлгээ гаргажа дэрхалһан тахил, замбага, мандал, сүгсэ, гүсэ, дэ-бэр, бүрээ, бишхүүри гээд тооложо барашагүй бшуу.

Али олон зурамал, дерамал, шудхамал, дабтамал бурханууд хаалаб! Эдэ олонине юмдэ тоолобот гэхэдэ, Сүүгэлэй да-сан гэшэ буряад оройной өхэ-эхэ нэрэтэй дасангуудай нэгэниин тоотой. Тэрээлэн мянгад шабинертай, дүрбэ-хэн, мүнөө сагта мэргэжлэ-тэй зоние бэлдэхэ бурхан ша-жанай дээдэ хургуули байһан гэжэ мэдэхэ шухала. Баян жандатгэй, мунгэ зөөрөөр ядамаргүй, дасанда байха ёһотой юмны бин болгожо шаданхай байха юм.

Бэрэ саг боложо ламана-рынч булдааа сүлэгдэжэ, Са-гаан далайн «каналда», нара-гүй сэдэг Нарымай хизаарай гүн тухын оборто яһаа хая-һанинь үнэн даа.

Жараад оной хүлээл «хэды-хэн жэл соо Агынгаа округой соёлой хүшөө дурасхаал хам-гаалха бүлгэмэй бэшээшээр хүдэлжэ үедөө Сүүгэлэй да-сан «хэды дахад абаһамби. Тикхэ үедэ энэ дасан сэртэй зургаанай мэдэлдэ ношын ам-баар байһан юм.

Мини 1968 ондо тэрэ аба-дадам, энэ дасан газраа тала-һаань харахада, бүтэн хэбэр-тэй байгаа нэм. Гансал боди гурөөһэнүүднине хорботоо үгы нэм. Бэшэ «гоболтоны бар-мандаа үгээ хуряажэ, и дур-гарай янзатай байхалаарин, уршай ёһоо ойгуулжа оро-шобоб. «Дуу гаржа байха-да, бэшэжэ байдаг гэгүүнүүд гэнтэ һанаандамин ороод, до-соомин жэжээдэл гэжэ алаа —гээд, тэрэмин хүйтөөр энэ-гээд абаба. «Оюмэхэниие нил-лээд үзэһэн үбгэн хаш даа» гэһэн бодолдо абаха нэм. Энэ Базаржабтала хайса хөөрлэд-жэ, олон мэдэхгүй юмэээ дуулажа абаба.

«Хорло», хоёр боди гурөө-һэнүүднине дайнай «жэлүүд соо Сүүгэдэй сэртэй гарин-

барихан хааш. Би энээндэнь эхээр тааржа яаһан дээрэ-һээ энэ дасанай яжа бариг-дэһание мэдэхэ хүсэл түрээ-бэб.

Станци Агаһаа Сүүгэлэй да-санай харуулшанаар удаан ху-дэлһэн, анхандаа хубараг аба-һан үбгэн бин гэжэ дуулаад ошоходоо, Намжилай Бээр-жаб гэжэ хүнтэй уулзабаб. Энэмин абаһаар элгы дэлгы хөөршээхэ янзгүй, хөөргэдэ-жэ намае хайса мүшхэбэ. «Оюн амитан аал, дасанаар һонирхошоо боложо, үгэ ан-дуулхаа наага хабшын гэжэ бодоһон байгаа бэшэ аа гү?»

— Бишин нэгэл хэнээ хи-рэг үбгэби. Юушье тинтэ-рээ мэдэхэм нэм даа. Дасан-най хаагдаха үедэ гушан дүр-бэ-табан оной үгэр хаа гү, Агаһаа эрлэн нэгэ ноён «Энэ дасанай харуулшан-наар үлэһэн гээшэб. Дасанай зоосохи нэнгэтэй гэгшээ ашаад абавадаг нэм, хай-шань яһынь элн мэдэбэ. Тэрэ үедэ энэ дасанда нэгэ-жэ ламе байгаагүй, тухашье хынье тушааһан, тэрээдхэн тэрээдхэн байгаа.

— Энэ дасание хэнэй, яа-жа барихан тухай юу мэдэхэ байнат, — гэгээдэмин, аһала урагшатайгаар хөөржэ оро-ло. Хүнэй нэрэнүүдэй дурда-гдахалаарин мартажерихаһаа айжа бэшэжэ абаха ушартай болобо нэм хаб. Бэшэжэ эхил-хэлээрин, савраа уруумин хул-майгаад, үгээ хуряажэ, и дур-гарай янзатай байхалаарин, уршай ёһоо ойгуулжа оро-шобоб. «Дуу гаржа байха-да, бэшэжэ байдаг гэгүүнүүд гэнтэ һанаандамин ороод, до-соомин жэжээдэл гэжэ алаа —гээд, тэрэмин хүйтөөр энэ-гээд абаба. «Оюмэхэниие нил-лээд үзэһэн үбгэн хаш даа» гэһэн бодолдо абаха нэм. Энэ Базаржабтала хайса хөөрлэд-жэ, олон мэдэхгүй юмэээ дуулажа абаба.

«Хорло», хоёр боди гурөө-һэнүүднине дайнай «жэлүүд соо Сүүгэдэй сэртэй гарин-

тын ажал болоходо, алташад, мунгээд, аһала, Борной ху-тэлээ баатай болоо нэм хаб-рһаар байтар гэрээ абаа-шуулаага бэлэй. Эрхэ ганса басаганинь энэ алталмал хэ-рлэй хуби захэе согсолон хэ-лээд дүүргээ бэлэй.

Удаадын Сагаан Шулуутай нотагаар ябажа, Аажуугай Ба-та гэжэ номшо дархан үбгэ-жөөлтэй таниссабади. Наһаа-раа ном дэрхалһан, энэ та-лаараа үндэр мэргэжлэй бо-лоһон энэ хүн урданайгаа юумэ, дуулаһан үзэхэөө һон-нороор ханадаг, үлүү үгэгүй яба-ябаар хэлэжэ үгэдэг бай-ба. Баһал дасан тухай хайса ярилдабади. Мүн лэ энэ но-дотай, Сүүгэл дасанда ламе болонһон, наһан соогоо ла-мангаа сангаар сахилгэ ал-даггүй Шойжалсан жоодшо-той; уулзажа таниссаһанин, яшагүй намдэ хэжэ юм. Арбаад жэлдэ Тагарин гэгээний шоби яһаһан, Шэнхэнэн ганаһан, энэдхээ 1945 ондо СССР-эй НКВД-гэйхидтэ хамуулжа, Вор-кутагай хатуу халтада 10 жэл шабажа татууһан, на-һанайн ажаабалд бэшэ һаа, нэгэ томо тужа бэшэжэ бо-лохоор хүн бэлэй. Шойжал-сан ламбагаһан нэгэ хэлэһэн жэгтэй юмэн зоосоомин отго гардаггүй: «Бэрхээдэ (Вор-кутада) байгаад туража үхэн-хүн туйлда хүрэхэдөө, Гомбо-доржо гэжэ «нүхэр ламатаа хэлсэбэди: Энэ үхэр хулга-нан гэшэ шүһатай, мяхатай амитан ёһотой. Энэниие эди-жэ үе залгаад турша гэгээд үзэхэдэмнэй, ганса бүлжин, шурбэһэн хоёр болоһон мя-хатай аидан хэрэггүй амитан байгаа бэлэй. Хөөрхэй! Ингэ-жэ амидин тамы эдэ ламана-рай «геталһанин гайхалтай.

Эдэ мэтэ үнэн сэсэн үб-гэдэй хөөрлэдхэнэе наһаа-даа, зоосоһоо сэдхэл хүдэл-хэдэл гэдэг юм.

Ягараа юмээ үзэһэн, үнэн нэшхэлтэй, найхан дотортой зонууд гэшэ нэм бэ гээд на-наш.

Д. ЦЫРЕНДАШИЕВ.  
(Түгээхэньн хожом гаргал)

## Спорт — Спорт

### НЭЭМЭЛ МУРЫСӨӨНДЭ ХАБААДАХАНЬ

Боксоор Россин Федерациин түрүү нуури эзэлхын түлөө нэ-эмэл мурьсөөн февралын 6-һаа 16 болотор Тамбов хотодо үн-гэрэгдэхэ юм. Россин област-нууд, хизаарнууд болон рес-публикануудхаа гадна, Дулды-данги бэшэ гүрэнүүдэй хамта-рлада ородог оронуудай ар-хан бэлэһэн шадабарятад энэ мурьсөөндэ хабаадаха.

Мүнөө манай республикын бэлгэтэй бэрэ боксернууд, тухайлбал, Зүүн Сибирин тех-нологическа ба Буряадай баг-шанарай институтудай студент-нэр, ЛВРЗ-гэй болон авиаци-

онно үйлдэбэрини нэгдэлэй спортын клубуудай түлөөлгөшэд —спортын мастернууд Түмэн Шутуков, Степан Хролов, Александр Тангазов, Бата Ба-туев, Сергей Павлов, Артур Банзаракцев, Алексей Овча-ренко, Жергал Бадаев, Вла-димир Знайченко гэгшэд Моск-ва шадаржэ Подольск хотодо һуралсал һорилго хэжэ байна.

Энэ нээмэл мурьсөөндэ он-со шалгарһан боксернууд Олимпини наадануудта Россин нэрэ хүндие хамгаалха эрхэдэ хүртэхэдөө магадгүй.

Б.-М. ЖИГЖИТОВ.

## ЗОНЫН НААДАН

Буряадай багшанарай инсти-тудай спортклубай баскетбол-лой команда энэ һуралсалэй жэлдэ бүхэроссин студентнэ-рэй наадануудта — Ураалэй, Сибирин болон Алас-Дурна зүгэй зонин нааданда хабаа-дана.

Нэгдэхэ турта манай нота-гааршад Томскдо нотагай ба-гшанарай институтудай коман-дагай хоёр дэтин уулзаһан бай-гаа. Түрүүшын уулзалгада 63:78 тоотойгоор шүүгдэдэ, хоёрдохи наадаанда 83:62 тоотойгоор илаба.

Манай командага гол та-лье баржа наадааг Сергей Савельев, талмайн захээр доб-тодого Игорь Подопригора,

Вячеслав Макаренко гэгшэд илангаа найаар наадажа, ко-мандын илалтые батдаха гэ-жэ тренер Александр Гри-горьевич Покаякэй тэмдэглээ нэм. Залуушулай дундаһаа В. Агафонов, Е. Зиборов гэг-шэд илангаа найаар наада-һан байха юм.

Ээлжээтэ наадаанда Улаан-Удын баскетболистууд фе-вралын 1—2-то өөһэднэгэ-тэй тэмдэгтэ Кизилэй багша-нараы институтудай студентнэ-рые утгаха. Зонин наадан май болотор үргэлжэлэ. Удаань зоно соогоо шалгарһан гур-бан команда уулзажа, Россин эрхим бэрхэ командые эли-рүүлэхэ юм.

Б. МИРОМАНОВ.



## НИГҮҮЛЭСХЫ СЭДЬХЭЛЭЙ СЕАНС

Улаан-Удын Смолиной шэнь), А. Чернов, А. Бан-нэремжэтэ үйлсэдэхэ дү-лий зоний клуб соо тэрэ үдэр хүн зон олоороо суг-ларба. Гол түлэб гараха түрэхэһөө эрэмдэг, дүлүн жэтэ хэлэжэ шададаггүй зон эндэ суглараа гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Мүн ин-валидуудые олон бай-гаа. Нютагууд хоорондохи «Прана» түбэй бүлэг хү-дэлмэрилэгшэд тэдэнни суглуулажа, нигүүлэсхи сэдьхэлэй сеанс үнгэргөө.

«Прана» түбэй бүлэг биоэнергетик р н ү ү-дэ нэрлэбэл, Н. Спири-донов (хүтэлбэрилэг-шэнь), А. Чернов, А. Бан-ных, Е. Гуслякова, В. Каплин, А. Жен-Хо гэг-шэд болоно.

— Манай «Прана» түб хотын Бабушкинай нэрэм-жэтэ үйлсэн 5-дахы гэр-тэй, 30-дахы байрада байрлажа, үбшэнтэнни аргала. Намтай хамта хүдэлжэ байһан мэргэ-жэлтэдтэ «гурбадахи хү-дэлмэрилэгшэд тэдэнни суглуулажа, нигүүлэсхи сэдьхэлэй сеанс үнгэргөө.

«Прана» түбэй бүлэг биоэнергетик р н ү ү-дэ нэрлэбэл, Н. Спири-донов (хүтэлбэрилэг-Петрович Спиридонов хөөрэнэ.

Наяар эдэнэр хоёр бү-лэг боложо хубаараад, Хорнин болон Мухар-Шэ-бэрэй районуудта ошожо, тэндэхэ зондо элүүржүүл-гын сеансуудые үнгэргэ-хэ түсэбтэй.

Тинхэдэ эдэ зон дасан, нүмэ ошожо байхые за-хуна. Юоб гэхэдэ, тэндэ замбуулһан биоэнерги эхээр сугларна гэнэ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: биоэнергетик р н ү ү-д сеансуудые үнгэргэнэ.

Ч.-Д. БУДАЕВАЙ фототекст.

## Эмхидхэн байгуулагшад — Буряадай ССР-эй Верховно Совет, Буряадай ССР-эй Министруудай Совет, Бүгэдэ буряадуудай үндэн соёлой эблэл болон редакцин ажалша коллектив.

Редактор Ц. Б. ЦЫРЕНДОРЖИЕВ.

РЕДАКЦИОН КОЛЛЕГИ: ДАШЕЕВА Г. Х., ДОНДО-ГОЙ Ц. Ц., ЖИГЖИТОВ Б.-М. Ж., НИМАЕВ П. Н. (редакторай орлошо), РИНИЧИНОВ С. Д. (ре-дакторай орлошо), ТОКТО-ХОВА В. Э., ЦЫРЕНДЫЛЫ-КОВ Б. Ц.

Манай адрес: 670000, Улаан-Үдэ, Калан-даршвиллин үйлсэ, 23. «Бу-рляд үнэн» газетин редакци.

Редакцин телефонуд: редакторай—2-50-96, приемнын—2-54-54, редакторай орлошонорой — 2-68-08, 2-62-62 харюу; сагата секретарини — 2-50-52, секретаринай — 2-66-76, талгууд: советудай секретарини ба минис-тэдэй — 2-34-05 (дагшань), 2-61-35, 2-56-23, 2-67-81; социално-экономическа — 2-64-36 (дагшань), 2-63-86, 2-69-58; соёлой, эрдэмэй болон хургуулинуудай — 2-60-21 (дагшань), 2-57-63; опонитин хүдэлмэрин ба мэдээсэлэй — 2-54-93 (дагшань), 2-34-05, 2-67-81; оршуулгын — 2-60-91; номмерческэ — 2-67-81; корректорунуудай — 2-33-61, хэб-лээд бэлдэгшэдэй [журналюшинуудай] — 2-35-95, манай корреспондентууд: Баргажанда — 91-1-44, Закамонскда — 31-61, Агинскда — 3-45-94.

Буряадай ССР-эй Министруудай Советэй хэблэлэй тел-фонууд: директор — 2-37-32, бухгалтери — 2-33-77, вхата — 2-56-62.

Газетэй жэлдээ 260 дахин гараха Бэлгэтэй 2 хуудалан хэмжээтэй. Газетын индекс 50901. Тираж 7.500. Хэблээдэ тушаагдаһан саг: 23.26.

Буряадай ССР-эй Госкомиздедай республикиски типографиде газетэ барлагдан хэблэгдэбэ. Директорын телфон — 2-40-45.

АБН. 20 рэнэн, лун предприняет 163 сантин хотын түрээсэгэтээс гэр бүлэй тэрэ эхэнэ дуратай хэртэй бо хүсэлтэй тэрэ хүнэе.

АБН. 20 та ажабу тимстр үн лограмм үн наһатай, агадуудай рэгсээдэй байгаали дуратай аад, —31 наһай вторн таниссах гэгшэүү байгаа.

АБН. 20р Улаан ажаһуудай гэдэй гү 165 сантин, мүн эхэнэр хүн прези ажаһуудай элдэ байна. Эрдэмтэй саха хүсэрдоской болохо, туй турд нэрлэхэ хуушкин дил ханирлогшо хүнөө бэй элдэлэ.

АБН. 20хи үдэр гэгшэүү гэдэй гү хоздоо ажа хэблэ хатай, 158 та Улаан ажаар, алга тух болохо дурарай тэрэ бэшэ.

АБН. 20 хан тух ха хүсэлтэ предп хани нүхэ хэлсэ нэрхээ баш-эй Ве ушэ жэл багалан гаан туу Хуули тухай Верховн иха гэгшэ баталба.

РЕДАКЦИ бүлэтэй ба хүнтэй тансэхэ дур нудымаа гаар унша хэлдэнтай хүнэй бай дакцида б дьдэхэ но дэ гэжэ Харин өөр да бэшэ нент боло манай ред 40 тухэржы: 00030

Агротреди за обявья түлэһэн тухай барг та бэшэ гээрэгиты жалта хр

«Сүлөөт байхгүй» Министруудай руулагшын ловой став «Хүйтэн бэшэ»-В. дэл.

«Гарагай эрэн рай» — Л. Перми мэдэ: Засагай 111 Гондо алхамууд, рюулар, корреспонди «Худогэй жэлдэ и Телеграмм Сүдэгай харабал, бэ Лазеовонгэй түл «Света Лэше ор Лэше тэй «ааб хурьгад тодог», н бээс хү шгээдхи элдэнгэ граада» д-хүрэх ада, ху нан дээ совхохо юн 15-һа Үгэ